

Ernst Moltzer, het zeilersleven van de vermiste Engelandvaarder

Ruim tachtig jaar na zijn noodlottige zeiltocht als Engelandvaarder staat Ernst Moltzer weer in de belangstelling. Als erfgenaam van de bekende jenever- en likeurfabrikant speelt hij een hoofdrol in het boek *Het geheim van Bols*. Als we ons ook verdiepen in de zeilgeschiedenis van vader Jan Moltzer worden de overeenkomsten duidelijk: het waren zeilers met lef, teveel lef? Door: **Simon Schermerhorn**

De welgestelde familie Moltzer is eigenaar van de bekende jenever- en likeurfabrikant Bols. In het boek *Het geheim van Bols* wordt de familietragedie uit de doeken gedaan; de oorlog verscheurde dit familiebedrijf. De hoofdrol is weggelegd voor Ernst Moltzer (1910-1941), die in de Tweede Wereldoorlog als Engelandvaarder om het leven kwam. Maar hoe hij tot zijn roekeloze plan kwam om in een kleine open boot de Noordzee over te steken, wordt mede verklaard uit de zeilgeschiedenis van vader Jan Moltzer. Hij was van groot

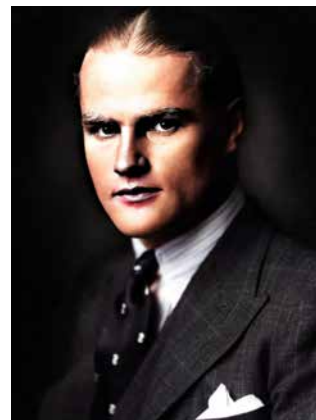
belang voor de zeilactiviteiten van zoon Ernst. Ernst Moltzer had als achtjarige jongen al zeilervaring opgedaan in een open zeilboot, de W-klasse *Mona Lisa*, die zijn vader in 1918 had laten bouwen. Zijn zusjes Elsa en Helene, toen tien en vijf jaar oud, zeilden misschien ook wel mee. Zijn broertje Hans was net geboren. In 1920 verhuizen de vier kinderen echter met hun moeder Marie naar Duitsland, na de echtscheiding. Ernst zag zijn vader tot 1926 maar eenmaal per jaar als zijn papa op bezoek kwam. De kajuitjachten *Mona Lisa II* en

grote foto: 6-Meter De Ruyter in Monte Carlo, 1936. Vlnr Kees Jonker, stuurman Joop Carp, Ernst Moltzer.
(foto: Archief Koninklijke Nederlandsche Zeil- & Roei-
vereniging)

boven: De zeilende Ernst Moltzer, ingekleurd in 2024
(Collectie familie Moltzer)

III van zijn vader kende hij daarom waarschijnlijk alleen van de plaatjes en de verhalen. Met de 60 m² *Mona Lisa III*, waarmee normaal op de Kaag of hooguit op de Zuiderzee werd gezeild, maakte Jan Moltzer spannende zeezeiltochten naar Engeland en Frankrijk. Dat lezen we in enkele artikelen in *Ons Element* in 1923 en 1924. Hij had zich goed voorbereid, maar tijdens de zeiltochten gaat hij regelmatig tot het uiterste. Dat blijkt uit de tekst in het kader. Op zijn verslagen wordt kritisch gereageerd met ingezonden stukken.

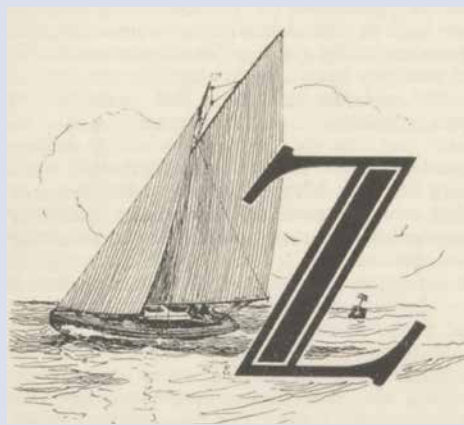
boven vlnr: Jan Moltzer en zijn vrouw Marie Krohn in 1907. (Collectie familie Moltzer); Ernst Moltzer in 1922, 12 jaar oud in matrozenpak. (Collectie familie Moltzer); Vader Jan Moltzer (1883-1951) in 1943. In april 1945 werd zijn tweede zoon, de verzetsstrijder Hans Moltzer (1918-1945) doodgeschoten als represaille voor twee spoorwegaanslagen. (Foto: My Heritage); Ernst Moltzer, ca. 1935 (foto ingeleurd in 2024)

In 1926 komt zoon Ernst Moltzer terug naar Nederland voor zijn studie. Dan kan hij weer meevaren met zijn vader. *De Telegraaf* meldt op 19-7-1927: 'Hollands Jacht naar de Ocean-race: *Mona Lisa* van J.H. Moltzer'. Zo werd de Fastnet-

Race toen genoemd. In het artikel staat dat zijn zoon mee gaat als bemanning. Dat moet Ernst zijn, inmiddels 17 jaar oud. Jan Moltzer houdt de lezers van *De Waterkampioen* bijna wekelijks op de hoogte in de rubriek 'DE UITKIJK' met korte berichten over zijn belevenissen. De deelname gaat uiteindelijk niet door. Het lukt niet om op tijd bij de start in Cowes te komen vanwege beroerde weersomstandigheden en tegenwind. *De Waterkampioen* concludeert: 'Een groote tegenslag voor dezen energieke zeiler!' Amper een maand later wordt hij tweede bij de Nachtwedstrijd op de Zuiderzee.

Junior Ocean Race

Een jaar later schrijft vader J.H. Moltzer een uitvoerig verslag in *Watersport* (19-9-1928) over de deelname aan de 'JUNIOR OCEAN RACE', een alternatief voor de Fastnet voor wat kleinere jachten. Er wordt dag en nacht doorgezeild met een vierkoppige bemanning: zoon Ernst, Jhr. van Benthem van den Bergh, schipper v.d. Kolk en Jan Moltzer zelf. De start is bij Cowes, rond de vuurschepen *Owers* en *Royal Sovereign* naar Cherbourg en dan weer terug naar Cowes. Een race van 254 mijl, extra zwaar door de aansluitende heen-en-terugreis. Een eervolle tweede plaats

ZEILEN

VERSLAG VAN EEN TOCHT NAAR HET KANAAL EN DE FRANSCH KUST, MET DE 60 M² KRUISER „MONA LISA“

Decoratieve initiaal met tekening van Ernst Marie Eden van *Mona Lisa III*

VERSLAG ZEILTOCHT JAN MOLTZER

'Zeer groot waren mijn plannen toen ik twee jaar geleden de ex-*Rietje* kocht van den Heer de Vries Lentsch Jr., v/d Amsterdamsche Scheepswerf', zo schrijft Jan Moltzer als hij in 1923 verslag doet van een tocht naar Het Kanaal. Nederlandse zeilers vonden hem een praatjesmaker, spraken over waaghalzerij of vonden het een onmogelijke tocht. Maar in Engeland zeilde men al langer op zee,

daar vonden ze alleen zijn vrouw, die de hele tocht had meegemaakt, erg 'plucky' (moedig). Moltzer begon de tocht voorzichtig, maar in de loop van het verslag verandert dat. Dan lezen we 'Er staat heel zware zee, het schip wordt door het stampen onbewoonbaar, de kaarten zijn in de kajuit haast niet meer te lezen... Was de *Mona Lisa* niet zo'n prachtig handelbaar schip geweest, dan hadden we misschien op de hoofden van de haven van Dieppe schipbreuk geleden'.

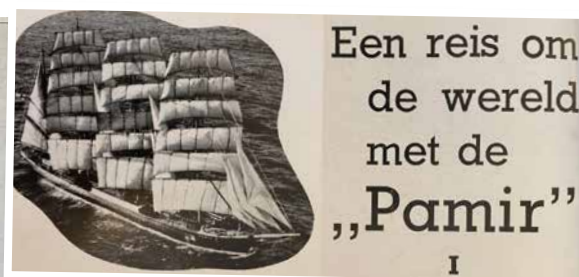
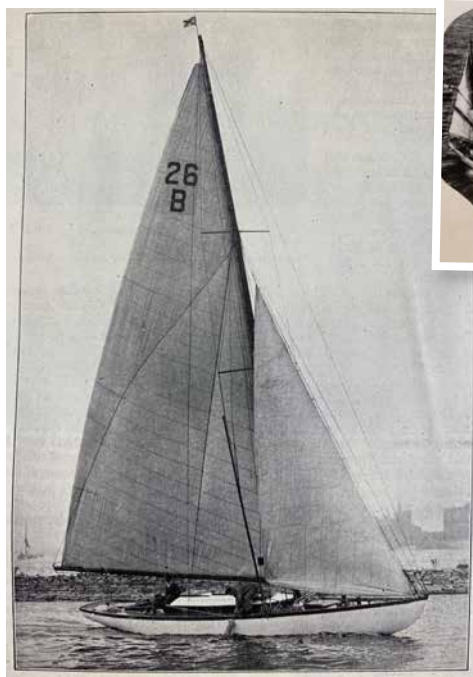
In juli ligt Jan Moltzer verwaaid in Bembridge. Het heeft die dagen gewaaid zoals hij 'het nog zelden heeft zien waaien'. Na twee dagen verbetert het weer en wil hij naar Cherbourg vertrekken onder protest van zijn (tweede) vrouw Ferra. Ook zijn (niet bang uitgevallen) schipper Theo raadt het hem af, maar hij waagt het erop. Het wordt een zware tocht. Zijn vrouw blijft in haar kooi en is er pas 13 uur later, na de aankomst, uitgekomen. De aanloop van de haven van Cherbourg maakte hij ook spannend: 'De P&O-veerboot *Homeric* had nog de aardigheid om ons bijna ondersteboven te varen, daar ik niet uit mijn koers wou gaan; de golven die dat schip maakte waren niet voor de poes'. (Bron: *Ons Element* 3,10 en 17 november 1923, ingezonden op verzoek van de Hoofredactie) In het artikel 'Zeilen op Zee' (1924) schrijft

Jan Moltzer: 'Er gaan de wildste geruchten dat ik bijna schipbreuk heb geleden. Van al deze geruchten is geen woord waar'. Hij geeft uitleg over de reis: hoe een bries een zuidwesterstorm werd, over de hele hoge zeeën bij de Schouwenbank en 'doordat ik niet gereefd had, zeilde ik erg zwaar *Mona Lisa* had een zéér zware voorzomer achter den rug'. Gevolg lekkage.

Toen op weg naar Londen de lekkage erger werd, moesten ze wel omkeren richting Vlissingen. Onderweg verliest hij zijn sloep door het doorslijten van de vanglijn. Bovendien schoot een bakstag los, waardoor een van de spanten bij de wantputting brak. In Vlissingen aangekomen is er een volgend probleem. 'Bovendien kon ik mijn schipper niet verder meekrijgen. Hij weigerde zelfs een proeftochtje met enige gasten buiten Vlissingen. Tot mijn leedwezen moest ik hem toen ontslaan.'

Jan Moltzer concludeert tenslotte: 'Er heerscht bij ons in de Jachthaven een onzinnige angst voor het varen op de Noordzee. En als men zich niet een beetje daartegen schrap zet, kan 't zijn, dat er in de toekomst geen Hollandsche jachtschipper meer buitengaats durft te gaan. En ik vraag mij af, waar dat dan heen moet met onze liefhebberij?'

Bron: *Ons Element* (23-8-1924).

is het resultaat. Hier krijgt zoon Ernst een zeer leerzame zeezeilopleiding onder alle omstandigheden en krijgt hij het lef en het doorzettingsvermogen van zijn vader doorgegeven. Hij moet tenslotte voorbereid worden om later directeur te worden van het familiebedrijf Bols.

In 1929 wordt Jan Moltzer nog derde in de Channel Race. Het is niet bekend of zoon Ernst toen ook aan boord was. Begin 1931 is de 125m²-kruiser verkocht naar Malaga. Jan Moltzer is dan 47 en maakt plannen om in Zuid-Afrika en Argentinië nieuwe Bols-vestigingen op te zetten.

Pamir

Eind augustus 1933 vaart Ernst de haven van

Kopenhagen uit met de Finse viermastbark *Pamir* als een van de vijftien leerlingen van de in totaal dertig bemanningsleden. Hij heeft van deze reis rond de wereld een dagboek bijgehouden waarvan *De Waterkampioen* in 1940 in vier afleveringen een samenvatting publiceert. Het is hard werken met 34 zeilen en hij raakt gewond aan het klimmen in de 54-meter hoge kruismast op een gierend schip. Die ervaring komt uitstekend van pas tijdens zijn volgende avontuur.

In 1934 is hij het enige Nederlandse bemanningslid op de J-klasser *Endeavour* van de Engelse vliegtuigfabrikant Thomas Sopwith, die om de America's Cup zeilt tegen de *Rainbow* van Vanderbilt. Nederlandse kranten schrijven erover: 'Voor de

linksboven: W-klasse zoals de *Mona Lisa* met midzwaard. (Bron: Van zeilkano tot oceanjacht, C.H.M. Philippona). In SdZ 2021-2 staat een artikel over de W-klasse geschreven door Gerard ten Cate.

midden: *Mona Lisa*. Polygoonfoto uit het verslag van de Nachtwedstrijd van 1927 in *De Waterkampioen*

boven: Het logo van de dagboekreeks in *De Waterkampioen* (1940) over Ernst's avonturen op de *Pamir*

onder: *Endeavour*. (Collectie familie Moltzer)

start was het zwaar weer. Er stond een hoge zee en de bemanning had grote moeite de jachten zeilklaar te maken. Vlak voor de start geraakte de *Endeavour* onklaar; boven in de mast haperde er plotseling iets. Onmiddellijk werd er een lid van de professionele bemanning naar boven gehesen. Maar de man werd bewusteloos geslagen en moest naar beneden gehaald worden... Toen was het Ernst Moltzer, die naar voren trad en aanbodde de zeer moeilijke en gevaarlijke reparatie te verrichten. Hij werd de 55 m hoge mast in gehesen en met grote koelbloedigheid wist hij binnen korte tijd de zaak in orde te maken'. Zelf was Ernst bescheiden: 'Dat was slechts plicht. 't Was mijn job, mijn beurt om naar boven te gaan.'

Naast het zeilen hielden de Moltzers zich ook bezig met de roeisport. In 1935 wordt Ernst Nederlands Kampioen in de skiff over 2000

Mon.—Muc. NEDERLANDSCH JACHTREGISTER 1924/25.							
Naam 1	Eigenaar Stad Adres 2	Soort Tuig Klasse 3	Mat. Tonm. Ov./Op. 4	L. B. D. 5	Soort Motor Aantal Cyl. P. K. 6	Bouwmeester Adres Bouwjaar 7	Clubvlag Ligplaats Lid A.N.W.B. 8
Mona Lisa III ex. Pietje	Moltzer, J. H. Amsterdam Nic. Maesstraat 32	Kieljacht ... Sloop 60 M2. 3	Hout ... 7 Overd.	11.00 2.45 1.45	— — —	De Vries Lentsch, G. Nieuwendam 1917	K.N.Z.R.V. Sizhaven —

VIER MONA LISA'S

Vader Jan Hendrik Moltzer (1883-1951) noemde zijn vier jachten allemaal *Mona Lisa*. De eerste was een W-klasse met midzwaard die hij in 1918 had laten bouwen bij Beekhuis van jachtwerf Navis in Loosdrecht. Daarmee heeft hij deelgenomen aan wedstrijden met zeilnummer 60. De W-klasse werd al vrij snel 'ingeruild' voor een 35 m² kajuitjacht (*Mona Lisa II*), zo blijkt uit een wedstrijdverslag van juli 1921 waar hij zeilt tegen de *Waterrot* van de Friese zeiler Ten Cate.

In maart 1922 koopt hij een 11 meter lang 60 m² kieljacht (*Mona Lisa III*, ex-*Rietje*) dat in

1917 bij G. de Vries Lentsch Jr. is gebouwd. Daarmee staat hij in het 'Jachtregister 1924/25' vermeld. In April 1926 lezen we dat de *Mona Lisa III* te koop staat. Carp's Handelsbureau heeft 'voor den heer Jan Moltzer te Amsterdam het Duitsche 125 m²-jacht *Mermaid* uit België aangekocht'. Kortom, in vijf jaar tijd heeft de ambitieuze zeiler Jan Moltzer drie keer een groter jacht gekocht: van 35 m², 60 m² naar 125 m². *Mona Lisa* nummer vier krijgt geen rangnummer 'IV' meer, maar heet (net als de eerste) weer *Mona Lisa*.

meter. Ook bij het roeien zie je de winnaarsmentaliteit van vader en zoon. Vader Jan roeide in 1920 (36 jaar oud) de 20 km-vaardigheidsproef (Amsterdam-Ouderkerk) in de 'sciff' in 1u 40m 33sec., de op-een-na snelste tijd.

6-Meter

In 1936 is Ernst bemanning op de 6-Meter *De Ruyter* samen met stuurman Joop Carp en zijn zeilvriend Kees Jonker. Het hoogtepunt, de Olympische Spelen in Kiel, valt met een achtste plaats tegen. Carp start steeds zeer goed, maar heeft 'in al de jaren dat hij zeilt, nog niet zoveel pech gehad'. Begin 1938 neemt Ernst deel aan de Helgoland Race van Burnham-on-Crouch naar Helgoland, als bemanningslid op een Engels zeilschip. In dat jaar is ook zijn Draak H23, genaamd *Toch*, gebouwd bij 't Fort'. Hij zeilt er als lid (net als zijn vader) van de 'Koninklijke' (KNZ&RV) veel wedstrijden mee. In juli 1939 gaat hij op huwelijksreis naar Noorwegen met zijn Oosten-

rechts boven: Huwelijksreis Noorwegen. (Collectie familie Moltzer)

midden: Olympia Ausweis voor de Spelen van 1936. (Collectie familie Moltzer)

onder: Spaarnejol (Illustratie van J.W. Heyting)

rijkse vrouw Traut Sarnthein (1918-2001). Zijn Draak is met het s.s. *Akershus* naar Noorwegen gebracht, waar allerlei zeilwedstrijden voor Draaken plaatsvinden, zoals de 'Gold Cup'. De huwelijksreis lijkt meer op een wedstrijdzeil trip dan op een romantische reis met zijn vrouw.

Te benauwd

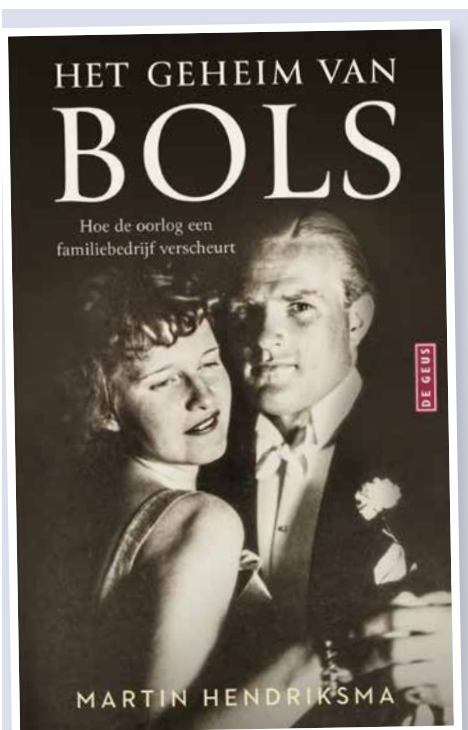
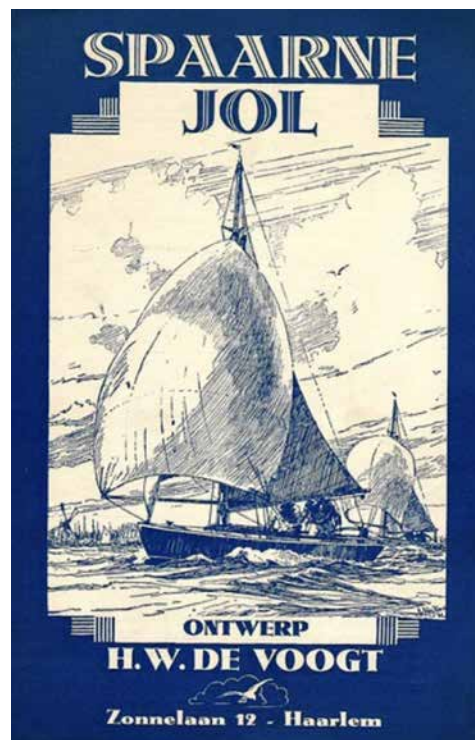
Enkele weken nadat Nederland is bezet is gaat Ernst een week zeilen, een 'na-oorlogsch zeiltochtje' met de Draak. Hij doet verslag in *De Waterkampioen* van de tocht met hindernissen. Hij is inmiddels adjunct-directeur bij het familiebedrijf Bols, maar wordt begin 1941 door onenigheid uit het bedrijf gezet, met 'doorbetaling van de helft van zijn salaris plus elke maand twee flessen jenever'. Voor de 'Koninklijke' wordt hij bestuurslid, na zijn initiatief voor het Bloemeneiland, een zeilaccommodatie op de Westeinder omdat er op de Zuiderzee niet meer gezeild mocht worden. Maar het wordt hem in Nederland toch te benauwd. Hij wil ontvluchten naar Engeland. Een eerste poging om samen met zijn vrouw Traut met de Draak naar Engeland te zeilen mislukt omdat IJmuiden is afgegrendeld. Later bedankt een zeilvriend voor de eer om mee te gaan, 'om (in oorlogstijd dagenlang) als "sitting duck" op zee te drijven.'

Kees Kolff en Dirk van der Flier durven het wel aan om met Ernst in de Spaarnejol *OZO* (Oranje Zal Overwinnen) naar Engeland te zeilen. Na een eerste afgelaste poging vertrekken ze op 14 november 1941 met voor de zekerheid twee buitenboordmotoren en een voorraad benzine aan boord. Een riskante operatie, zelfs bij de gunstige oostenwind, maar bij een temperatuur tussen de 0 en -4 graden.

Wat er mis is gegaan zullen we nooit weten. Volgelopen, misschien wel na een klapgijp? Er werd ook aan verraad gedacht, zelfs door zijn vrouw, maar dat blijkt achteraf gezien onjuist.

De lef van vader Jan Moltzer is herkenbaar in de zeilavonturen van zijn zoon Ernst. Bij zijn vader is het altijd goed afgelopen, maar de oversteek met de Spaarnejol kostte Ernst zijn leven. Er is namelijk nooit meer iets gehoord van het drietal Engelandvaarders.

Op initiatief van Martin Hendriksma, de auteur van *Het Geheim van Bols*, kon een in 2003 opgevisste menselijke onderkaak aan Ernst Moltzer worden gekoppeld na een DNA-onderzoek in 2023. Zo kreeg hij toch nog een graf en is het mysterie na 82 jaar, zij het gedeeltelijk, opgelost.

HET GEHEIM VAN BOLS

Aanleiding voor de belangstelling voor Ernst Moltzer is het in februari 2024 verschenen boek *Het geheim van Bols* van auteur Martin Hendriksma. (Uitgeverij De Geus). Een spannend en spectaculair boek over de geschiedenis van de jenever- en likeurfabrikant Bols. Dit artikel is mede gebaseerd op informatie uit het boek. De informatie over de zeilgeschiedenis van vader Jan Moltzer en de zeilwedstrijden tijdens de huwelijksreis is het resultaat van onderzoek voor dit artikel.